

چشم انداز توسعه اقتصادی و استراتژی‌های جدید بخش نفت و گاز روسیه

سلیمان قاسمیان^۱ ■ کارشناس ارشد اداره کل برنامه ریزی استراتژیک معاونت برنامه ریزی وزارت نفت
قادر شادی وند^۲ ■ کارشناس اداره کل برنامه ریزی استراتژیک معاونت برنامه ریزی وزارت نفت

مقدمه

روسیه یکی از تولیدکنندگان مهم نفت و گاز در سطح جهانی است. منابع هیدروکربوری روسیه نه تنها در رشد اقتصادی داخلی این کشور نقش حیاتی داشته، بلکه طی ۱۰ سال گذشته نقش به‌سزایی در اقتدار اقتصادی و سیاسی این کشور در سطح بین‌المللی نیز ایفا نموده است که یکی از مهم‌ترین مصادیق بارز آن، وابستگی اقتصادی اتحادیه اروپا به نفت و گاز روسیه می‌باشد. سیاست‌های اقتصادی اتخاذ شده توسط دولت روسیه به‌ویژه در حوزه انرژی نیز طی سال‌های اخیر، حاکی از تلاش و عزم جدی دولتمردان این کشور جهت نیل به جایگاه ممتاز بین‌المللی و ایفای نقش اساسی در صحنه اقتصاد بین‌الملل می‌باشد. از بُعد داخلی، رشد تولید و صادرات نفت و گاز طبیعی طی چند سال اخیر، نیروی محرکه اصلی رشد و شکوفایی اقتصاد روسیه بوده است و این کشور توانسته است با تخصیص بهینه این درآمدها، به سطح بالاتری

از رفاه و توسعه اقتصادی نایل شود و موجبات رضایت عمومی مردم روسیه را فراهم نماید.

۱. اهمیت بخش نفت و گاز در اقتصاد روسیه

صنعت نفت و گاز از اهمیت حیاتی در اقتصاد روسیه برخوردار می‌باشد. افزایش بهای نفت خام، موجب افزایش قابل توجه تولید ناخالص داخلی روسیه در طول دهه گذشته گردیده است. بر اساس برآورد مراکز معتبر جهانی، افزایش ۱۰ درصدی قیمت جهانی نفت خام موجب رشد ۲/۲ درصدی تولید ناخالص داخلی روسیه شده است.

بر اساس گزارش وزارت صنایع و انرژی روسیه در سال ۲۰۰۸، بخش انرژی، ۳۳ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور را تشکیل داده است. صادرات نفت و گاز روسیه در این سال، ۶۰ درصد از مجموع درآمد صادراتی روسیه را به خود اختصاص داد که نسبت به سال قبل، رشدی معادل ۵۰ درصد داشته است. البته نقش این صنعت

در افزایش میزان اشتغال چندان قابل توجه نمی‌باشد. بر اساس آمارهای موجود در سال ۲۰۰۸، حدود ۱/۵ درصد از کل شاغلان روسیه در بخش استخراج صنایع معدنی به‌ویژه منابع هیدروکربنی مشغول به کار بوده‌اند [۱]. در حال حاضر بیش از نیمی از بودجه دولت فدرال روسیه نیز از نفت و گاز تأمین می‌گردد. علاوه بر این، رشد درآمدهای ناشی از صادرات صنعت نفت و گاز موجب افزایش نقدینگی، رشد ذخایر ارزی خارجی و افزایش موجودی صندوق ثبات^۳ - که در سال ۲۰۰۴ به منظور کم کردن تأثیر افزایش درآمدهای نفتی بر رشد نقدینگی و تورم ایجاد شد - گردیده است [۲].

۲. جایگاه ژئواستراتژیک روسیه در عرصه

سیاست بین‌الملل

در پی فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ساختار سیاست بین‌الملل از وضعیت دوقطبی خارج و وارد دوران تازه‌ای شد که ویژگی

آن سیال بودن و نامعین بودن است. در این دوره اگرچه برتری نسبی قدرت آمریکا غیر قابل انکار است، اما پیچیدگی ماهیت قدرت و توزیع آن در درون شبکه جهانی، مانع از آن می شود که بتوان به برتری بلامنازع یک قدرت حکم داد. عده ای از صاحب نظران بر این اعتقادند که با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ملاحظات اقتصادی در صدر برنامه های جهانی قرار گرفته است و در واقع خط مشی کلی قدرت ها را همین مولفه شکل می دهد.

در چنین شرایطی شاهد رخداد مهمی چون حادثه یازده سپتامبر بودیم که موجب تحولات گسترده منطقه ای و بین المللی شد که روسیه آمادگی مقابله با آن را نداشت و به ناچار با اتخاذ موضع انفعالی تنها نظاره گر حضور تدریجی آمریکا در آسیای مرکزی و قفقاز بود [۳].

استراتژی دولت روسیه مبنی بر باز یافت توان اقتصادی و تکنولوژیک برای حضور در عرصه بین المللی و حفظ وحدت فدراسیون روسیه، از موانع اصلی بازدارندگی این کشور در واکنش به حضور نظامی آمریکا در منطقه بود [۴]. به لحاظ ژئواستراتژیک با توجه به بر خور داری این کشور از بزرگترین زرادخانه هسته ای جهان پس از آمریکا، روند روبه رشد توسعه نهادهای حکومتی و اقتصادی، تدوین برنامه های بلندمدت برای دستیابی به توسعه پایدار و کسب جایگاه ممتاز در اقتصاد جهان با تکیه بر بخش نفت و گاز به عنوان بخش پیشران و تعیین کننده دیپلماسی خارجی این کشور، روسیه را می توان به عنوان یکی از اصلی ترین قدرت های برتر منطقه ای در سطح بین المللی دانست.

در خصوص روابط آتی ایالات متحده با روسیه نیز چند واقعیت مسلم می بایست

مد نظر قرار گیرد: ترس روس ها از غرب، بیشتر از ترسشان نسبت به برخی از همسایگان یا ترس از ضعف های داخلی نیست. بنابراین مشارکت روسیه با ایالات متحده به نفع آن کشور است، همان طور که منافع ایالات متحده، در گرو عواملی از جمله: کاهش تهدید و تکثیر هسته ای، کمک به گذار از کمونیسیم به دموکراسی و در صورت امکان متعهد نمودن روسیه در نظام بین المللی به عنوان یک شریک می باشد [۵]. در مقابل، روسیه برای بازپس گرفتن نقش ژئواستراتژیک گذشته خود و تبدیل شدن به یک قدرت بین منطقه ای، نیازمند بهبود زیرساخت های اقتصادی و برنامه ریزی در جهت تبدیل شدن به یک اقتصاد برتر جهانی است که بخش مهمی از این مسیر با تکیه بر توسعه صنعت نفت و گاز روسیه امکان پذیر خواهد بود. به اعتقاد صاحب نظران، وضعیت روسیه به آنجا رسیده است که آینده این کشور به میزان زیادی به توسعه اقتصادی اش بستگی دارد، لذا عوامل سیاسی- فرهنگی در حال حاضر در درجه دوم اهمیت قرار دارند.

۳. چشم انداز اقتصاد جهانی و جایگاه روسیه در افق ۲۰۵۰

مطالعات آینده پژوهی در حوزه اقتصاد کلان بین الملل که توسط موسسه «گولدمن ساکس» انجام شده است، بیانگر شکوفایی اقتصادهای نوظهور BRICS (برزیل، روسیه، هند و چین) در افق ۲۰۵۰ و پیشی گرفتن این چهار ابر قدرت آتی جهان از مجموع کشورهای گروه G۷ می باشد [۶].

همچنین طبق مطالعات موسسه PWC در سال ۲۰۰۸، علاوه بر آمریکا، ژاپن، آلمان، فرانسه، انگلستان، ایتالیا و کانادا (گروه G۷)، سه کشور دیگر عضو OECD یعنی اسپانیا،

کره جنوبی و استرالیا نیز به جمع اقتصادهای برتر سال ۲۰۵۰ خواهند پیوست که مجموعاً گروه کشورهای G۱۰ را تشکیل می دهند. در مقابل، سه کشور مکزیک، ترکیه و اندونزی نیز به جمع قدرت های اقتصادی نوظهور پیوسته و با کشورهای BRIC گروه BV را تشکیل می دهند. بر اساس نتایج این مطالعه، ۱۳ کشور در حال توسعه موسوم به (D۱۳) شامل: آرژانتین، لهستان، آفریقای جنوبی، نیجریه، مصر، عربستان سعودی، ایران، پاکستان، مالزی، تایلند، ویتنام، فیلیپین و بنگلادش نیز خود را از جمع کشورهای در حال توسعه جدا ساخته و دارای پتانسیل توسعه اقتصادی شناخته شدند.

بر اساس بررسی های انجام شده، در سال ۲۰۵۰، تولید ناخالص داخلی ۳۰ کشور برتر (E۷، E۱۰ و E۱۳) ۸۵ درصد تولید ناخالص داخلی جهان را تشکیل خواهد داد و باقی اقتصادهای جهان تنها ۱۵ درصد اقتصاد جهانی را تشکیل می دهند. در جدول ۱ این نتایج به خوبی نشان داده شده است. طبق پیش بینی های انجام شده در افق ۲۰۵۰، اقتصادهای صنعتی (E۷) مجموعاً بین ۲۵ تا ۷۵ درصد (بسته به نوع شاخص تولید ناخالص داخلی بر حسب نرخ ارز و شاخص برابری قدرت خرید) از تولید ناخالص داخلی بیشتری در مقایسه با کشورهای فراصنعتی (G۷) برخوردار خواهند بود. بر اساس مطالعات انجام شده، روسیه در سال ۲۰۱۸ به لحاظ میزان تولید ناخالص داخلی، از ایتالیا پیشی خواهد گرفت و در ادامه روند رشد اقتصادی خود به ترتیب در سال های ۲۰۲۵، ۲۰۲۸ و ۲۰۳۰ از فرانسه، انگلستان و آلمان خواهد گذشت.

برای بررسی عمیق تر تحولات اقتصادی روسیه، می توان روند تحولات اقتصادی این کشور را در کنار دیگر بازیگران اصلی

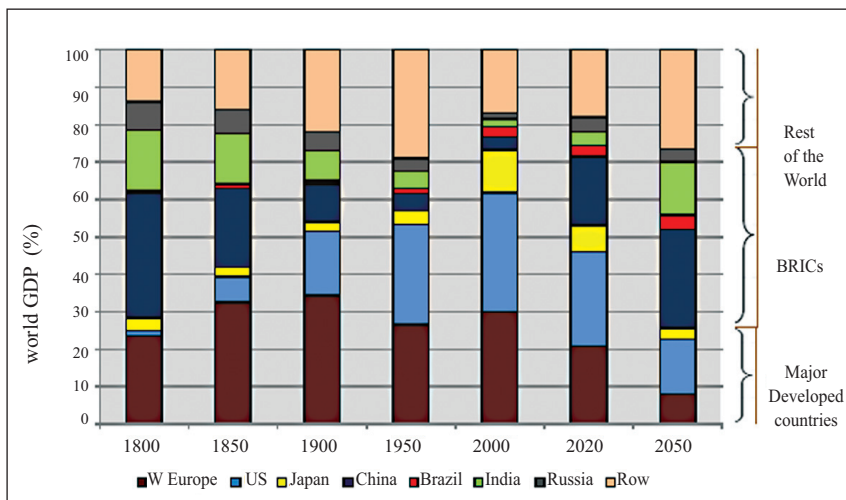
اقتصاد جهان، طی دوره ۲۵۰ ساله (۲۰۵۰-۱۸۰۰ میلادی) - شامل دو بیست سال گذشته و ۵۰ سال آینده- در قالب شکل ۱ نشان داد. مطابق شکل، سهم روسیه از اقتصاد جهان (رنگ خاکستری)، به تدریج با توسعه اقتصادی آمریکا و کشورهای اروپایی طی سال‌های ۱۸۰۰ تا ۱۹۰۰ کاهش یافته است. اما به تدریج از سال ۲۰۰۰ سهم روسیه از اقتصاد جهان در حال افزایش بوده و این روند تا افق ۲۰۵۰ همچنان ادامه خواهد داشت. چنان‌که مشاهده می‌شود، در نیمه سده بیست و یکم، سهم قدرت‌های مطرح اروپایی، ایالات متحده و ژاپن کم‌رنگ شده و BRICs به همراه سایر کشورهای در حال توسعه، سهم قابل توجهی از اقتصاد جهانی را به خود اختصاص خواهند داد. به عبارت دقیق‌تر، چین، هند و روسیه به تدریج در حال بازپس‌گیری سهم پیشین خود از اقتصاد جهانی هستند.

با توجه به جایگاه خطیر روسیه در افق ۲۰۵۰ که ناشی از توسعه صنایع با فناوری بالا به‌ویژه نفت و گاز به عنوان بخش پیشران اقتصادی است، تدوین برنامه بلندمدت برای توسعه صنایع نفت و گاز روسیه از اهمیت حیاتی برخوردار است.

۴. راهبرد انرژی روسیه برای توسعه صنایع نفت و گاز در افق ۲۰۳۰

به منظور تامین نیازهای داخلی و خارجی و استفاده از پتانسیل‌های بخش انرژی در جهت رشد و توسعه اقتصادی و ارتقاء سطح زندگی مردم، روسیه نیازمند برنامه دراز مدت

در زمینه انرژی است. در همین راستا، دولت روسیه در نوامبر سال ۲۰۰۳، نسخه مقدماتی استراتژی انرژی این کشور تا سال ۲۰۲۰ را تهیه و آن را به تصویب هیات دولت رساند. نخست وزیر وقت روسیه در اوایل سپتامبر ۲۰۰۳ سند استراتژی انرژی را ابلاغ نمود و به چهار وزارتخانه انرژی، انرژی اتمی، توسعه اقتصادی و تجارت و منابع طبیعی ماموریت داد بر اجرای مفاد مندرج در استراتژی انرژی، نظارت و در سه ماهه اول هر سال نتیجه را به دولت گزارش نمایند. بر اساس اهداف این سند که مجدداً در

شکل ۱ | سهم اقتصادهای برتر از تولید ناخالص داخلی جهان طی دوره ۲۰۵۰-۱۸۰۰ [۸]

شکل ۲ | تولید ناخالص داخلی ۳۰ کشور برتر جهان در سال ۲۰۵۰ [۷]

رتبه	کشور	GDP	رتبه	کشور	GDP	رتبه	کشور	GDP
۱	چین	۴۸,۰۰۰	۱۱	فرانسه	۴,۹۹۸	۲۱	فیلیپین	۲,۳۰۰
۲	آمریکا	۳۸,۰۰۰	۱۲	ایتالیا	۳,۷۰۰	۲۲	تایلند	۲,۲۹۶
۳	هند	۳۲,۰۰۰	۱۳	ترکیه	۳,۵۵۲	۲۳	مصر	۲,۲۵۰
۴	برزیل	۹,۶۲۰	۱۴	اسپانیا	۳,۳۳۰	۲۴	ایران	۲,۲۴۰
۵	ژاپن	۷,۰۳۰	۱۵	کانادا	۳,۲۱۹	۲۵	آفریقای جنوبی	۲,۲۱۰
۶	روسیه	۶,۳۶۴	۱۶	کره جنوبی	۳,۱۰۸	۲۶	پاکستان	۲,۱۴۹
۷	مکزیک	۶,۲۹۰	۱۷	استرالیا	۲,۵۱۶	۲۷	مالزی	۲,۱۲۰
۸	اندونزی	۶,۱۴۲	۱۸	ویتنام	۲,۴۴۹	۲۸	آرژانتین	۲,۱۰۰
۹	آلمان	۵,۱۸۰	۱۹	نیجریه	۲,۴۰۰	۲۹	لهستان	۲,۰۴۹
۱۰	انگلستان	۵,۰۰۲	۲۰	عربستان	۲,۳۳۹	۳۰	بنگلادش	۲,۰۳۰

شکل ۳ | وضعیت کنونی و چشم انداز آتی تولید نفت و گاز روسیه [۱۰ و ۹]

شرح	واحد	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰
تولید نفت خام	میلیون بشکه در روز	۱۰/۲۶۰	۱۰/۳۵۰	۱۰/۴۰۰	۱۰/۳۹۵	۱۰/۴۹۹	۱۰/۶۰۴	۱۱/۰۰۰	۱۱/۰۰۰	۱۰/۹۴۵	۱۰/۸۹۰	۱۰/۸۳۶
تولید گاز طبیعی	میلیارد متر مکعب در سال	۵۶۰	۵۷۴	۶۰۵	۶۲۰	۶۳۵	۶۵۰	۶۵۲	۶۵۵	۶۷۰	۶۸۱	۶۹۰

سال ۲۰۰۸ مورد بازنگری قرار گرفت، میزان تولید نفت خام روسیه از ۱۰/۲۶۰ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۰ به ۱۰/۸۳۶ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۲۰ افزایش خواهد یافت. همچنین مقدار تولید گاز طبیعی روسیه نیز از ۵۶۰ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۱۰ به ۶۹۰ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۲۰ خواهد رسید.

اگرچه روسیه در حال حاضر توانسته است به بزرگترین تولید کننده نفت خام دنیا تبدیل گردد، اما تحلیل گران حوزه انرژی بر این باورند که با وجود امکان تحقق اهداف تعیین شده، حفظ جایگاه نخست تولید نفت خام جهان برای این کشور در آینده به دلایل زیر امکان پذیر نخواهد بود:

۱. رتبه هفتم ذخایر اثبات شده روسیه در جهان
 ۲. کاهش سرمایه گذاری در صنعت نفت در روسیه در طول سال‌های گذشته
 ۳. عمر بالای تکنولوژی‌های به کار گرفته شده در صنعت نفت و گاز این کشور و چالش‌های مربوط به جایگزینی تکنولوژی‌های جدید
 ۴. مداخله فزاینده دولت روسیه در بخش انرژی این کشور
 ۵. اتخاذ سیاست «حمایت گرایی» دولت روسیه نسبت به صنعت انرژی این کشور در مقابل سرمایه گذاران خارجی
 ۶. وجود ظرفیت بالقوه افزایش تولید نفت خام در عربستان و عراق [۱۱].
- نکته مهم دیگر اینکه، در پی بروز بحران اقتصادی جهانی و بروز برخی تحولات در ساختار مدیریت بخش انرژی، روسیه در سال ۲۰۰۸ اعلام کرد که در حال تدوین استراتژی جدید انرژی تا سال ۲۰۳۰ می باشد.
- در ادامه، کلیات راهبرد جدید انرژی روسیه تا سال ۲۰۳۰ که دربرگیرنده چالش‌های

اساسی پیش روی بخش نفت و گاز و اهداف کلان، راهبردها، سیاست‌های توسعه صنعت نفت و گاز روسیه در افق ۲۰۳۰ می باشد، ارائه خواهد شد.

سند راهبرد انرژی روسیه در تاریخ ۱۳ نوامبر سال ۲۰۰۹ توسط دولت فدراسیون روسیه به تصویب رسید. هدف از تدوین این سند، استفاده بهینه از منابع طبیعی انرژی و بهره برداری از ظرفیت‌های موجود در این بخش به منظور افزایش ثبات اقتصادی، ارتقای سطح زندگی مردم و نیز بهبود وضعیت سیاست خارجی کشور ترسیم شده است [۱۲]. این سند دربرگیرنده اهداف، راهبردها و سیاست‌های بلندمدت روسیه برای توسعه بخش انرژی به‌ویژه نفت و گاز می باشد که به عنوان یکی از بخش‌های محوری برای گذار به مرحله اقتصاد صنعتی و دستیابی روسیه به توسعه پایدار تدوین شده است. با توجه به تغییرات احتمالی و اجتناب ناپذیر اقتصادی و سیاسی در سطح جهان، اعمال اصلاح و انجام تغییرات لازم در این سند، هر پنج سال یک‌بار پیش بینی شده است.

۴-۱- اهداف کلان سند راهبرد انرژی روسیه در افق ۲۰۳۰

- حفظ جایگاه روسیه به عنوان بازیگر اصلی بازارهای جهانی مواد هیدروکربوری
- افزایش تولید و صادرات فرآورده‌های پالایشی و پتروشیمی و متنوع کردن سبد صادراتی
- کاهش سطح مصرف داخلی انرژی
- حفظ مناسبات موجود با مصرف کنندگان سنتی انرژی و ایجاد مناسبات پایدار با بازارهای جدید انرژی
- حفظ اروپا به عنوان اصلی ترین بازار منابع هیدروکربوری

- افزایش صادرات نفت و گاز طبیعی به بازارهای شرق
- افزایش سهم صنایع کم مصرف انرژی (صنایع ماشین سازی سبک، صنایع غذایی و غیره) از GDP.

۴-۲- چالش‌های موجود در بخش انرژی روسیه

- وابستگی بالای اقتصاد روسیه به مصرف گاز طبیعی
- فرسودگی صنایع اصلی مرتبط با انرژی مانند: نیروگاه‌ها، پالایشگاه‌ها و خطوط لوله
- سرمایه گذاری مستقیم خارجی اندک در بخش انرژی
- ناکافی بودن سرمایه گذاری شرکت‌های نفتی داخلی
- عقب ماندگی علمی و تکنولوژیکی بخش انرژی نسبت به استانداردهای بین‌المللی
- توسعه ضعیف زیرساخت‌های انرژی در شرق سیبری و خاور دور
- عمر بالای میادین اصلی نفتی سیبری غربی
- بالا بودن درجه انحصار در بازار محصولات نفتی
- پایین بودن سطح توسعه صنایع پتروشیمی
- مخاطرات صادرات گاز به اروپا به دلیل سیاست‌های کشورهای واقع در مسیرهای صادراتی.

۴-۳- راهبردهای تحقق سند راهبردی انرژی روسیه در افق ۲۰۳۰

- ارتقای امنیت انرژی
- افزایش کارایی اقتصادی انرژی
- بهبود محیط زیست
- استفاده بهینه از منابع زیرزمینی
- توسعه بازار داخلی انرژی
- رشد نوآوری و تکنولوژی
- دیپلماسی خارجی کارآمد.

۴-۴- سیاست‌های تحقق سند انرژی روسیه در افق ۲۰۳۰

- ۴-۱- سیاست‌های راهبرد ارتقای امنیت انرژی
- تقسیم اختیارات و مسئولیت‌های سازمان‌های دولتی و شرکت‌های اجرایی
- توسعه زیرساخت‌های انرژی با مشارکت بخش دولتی و خصوصی
- افزایش اکتشافات زمین‌شناسی و بهره‌برداری از میداین جدید
- جلوگیری از روند فزاینده فرسایش مراکز تولیدی اصلی و افزایش جذب سرمایه‌گذاری
- افزایش امکان رقابت پذیری تجهیزات روسی و تشویق محصولات داخلی با ارزش افزوده بالا
- افزایش کیفیت فرآورده‌های نفتی با بهبود استانداردهای کیفیت
- دگرگونی ساختار اقتصاد کشور به سمت شاخه‌های کم مصرف انرژی
- توسعه و تنوع منطقه‌ای زیرساخت‌های انرژی (خطوط لوله، خط آهن، بنادر و...)

۴-۲- سیاست‌های راهبرد افزایش کارایی اقتصادی انرژی

- بهینه‌سازی استفاده از ظرفیت‌های تولیدی
- استفاده از فناوری‌های نوین در صرفه‌جویی مصرف انرژی
- شکل‌گیری قوانین جامع در سطح فدرال و نواحی، در زمینه صرفه‌جویی انرژی
- آزادسازی تدریجی قیمت حامل‌های انرژی
- حمایت از ابتکارات راهبردی مانند: ساخت نسل جدید فناوری‌ها به سمت صرفه‌جویی انرژی و اجرای پروژه‌های آزمایشی
- استفاده از دستگاه‌های سنجش میزان مصرف انرژی
- حق استفاده سازمان‌های صرفه‌جو از وجوه حاصل از صرفه‌جویی مصرف انرژی

- اجرای استانداردهای ساختمانی در راستای افزایش بهره‌وری مصرف انرژی
- اجرای برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی و ترویج فرهنگ صرفه‌جویی
- توسعه و حمایت از همکاری‌های بین‌المللی در زمینه افزایش کارایی مصرف انرژی

- ۴-۳- سیاست‌های راهبرد بهبود محیط‌زیست
- استفاده از تکنولوژی‌های نوین در تولید، انتقال و مصرف انرژی
- کاهش حجم گازهای سوزاننده شده
- افزایش تولید انرژی (برق) از منابع تجدیدشونده
- تشدید نظارت بر رعایت مقررات زیست‌محیطی در هنگام اجرای پروژه‌های سرمایه‌گذاری
- هماهنگ‌سازی قوانین زیست‌محیطی داخلی با استانداردهای بین‌المللی
- تشویق تولیدکنندگان به تولید سوخت موتور با کیفیت بالا
- سرمایه‌گذاری جهت توسعه سهم انرژی‌های نو در سبد انرژی مصرفی

۴-۴- سیاست‌های راهبرد استفاده بهینه از منابع زیرزمینی

- توزیع مجدد فعالیت‌های اصلی مربوط به مطالعات زمین‌شناسی و اکتشاف میداین هیدروکربوری بین دولت و بخش خصوصی
- افزایش سهم استخراج نفت و گازهای غیرمتعارف از کل استخراج نفت و گاز طبیعی
- تغییر جغرافیای استخراج منابع هیدروکربوری با بهره‌برداری از منابع شرق سیرری و خاور دور، شبه جزیره «یامال»، دریای شمال و دریای خزر
- افزایش جذب سرمایه‌گذاری‌های خصوصی در بخش اکتشاف و بهره‌برداری
- افزایش ضریب بازافت میداین نفتی.

۴-۴-۵- سیاست‌های راهبرد توسعه بازار داخلی انرژی

- ایجاد نهادهای پایه‌ای بازار داخلی انرژی مانند: بورس نفت و فرآورده‌های نفتی
- اجرای اصلاحات عمده در ساختار صنعت برق
- تغییر ساختار مالی صنایع زغال سنگ و شکل‌گیری بازار آزاد داخلی زغال سنگ
- حمایت از صادرات محصول به جای مواد خام
- حذف عوارض گمرکی برای تجهیزات و فناوری‌های مربوط به صنعت نفت و گاز
- رشد سهم زغال سنگ و انرژی‌های تجدیدپذیر از سبد انرژی و کاهش سهم گاز طبیعی
- توسعه صنایع زغال سنگ بر پایه استفاده از فناوری‌های نوین سازگار با محیط زیست
- حمایت مستقیم دولت از توسعه انرژی هسته‌ای
- افزایش کیفیت سوخت‌های موتوری.

۴-۶- سیاست‌های راهبرد رشد نوآوری و تکنولوژی

- نوسازی و توسعه پتانسیل علمی و فنی کشور شامل: علوم پایه، پژوهش‌های کاربردی و مراکز آزمایشگاهی
- همکاری‌های بین‌المللی به منظور دستیابی به تکنولوژی‌های خارجی و ارتقاء سطح علمی داخلی
- افزایش ضریب بازافت نفت از میداین و استخراج نفت‌های غیرمتعارف
- استفاده از تکنولوژی‌های نوین در عملیات اکتشاف و حفاری
- ساخت واحدهای تولید برق از زغال سنگ سازگار با محیط زیست
- ساخت شبکه‌های نسل جدید هوشمند (Smart Grids) و توزیع شبکه برق جدید

طریق حضور سرمایه گذاران خارجی و مشارکت شرکت های مطرح بین المللی در صنعت نفت و گاز روسیه در بخش بالادستی

- نوسازی زیرساخت ها و شبکه ها و خطوط انتقال نفت و گاز و نیز مخازن ذخیره سازی و پایانه ها در بخش پایین دستی
- اتخاذ دیپلماسی فعال و کارآمد با سیاست متنوع سازی بازارهای مصرف و تامین امنیت عرضه که مهم ترین دغدغه مشتریان نفت و گاز روسیه می باشد.

بنابراین یکی از مهم ترین گام ها برای تحقق چشم انداز توسعه اقتصادی روسیه در افق ۲۰۵۰، موسوم به «رنسانس روسیه»^۱ جامه عمل خواهد پوشید که در آن اهدافی از جمله: کسب رتبه ششم اقتصاد جهان، تبدیل این کشور به یکی از مهم ترین گردانندگان حوزه نفت خام و حفظ جایگاه آن در صنعت گاز جهان به عنوان اصلی ترین بازیگر این عرصه، همراه با حفظ قدرت نظامی- تسلیحاتی این کشور در سطح جهان ترسیم شده است.

پروژه های تخصصی و مخاطره آمیز

- تسهیل دسترسی شرکت های روسی به بازارهای مالی و تکنولوژی های نوین بین المللی
- توسعه صادرات فناوری ها و خدمات مهندسی شرکت های روسی
- حضور فعال در محافل و سازمان های مهم بین المللی حوزه انرژی.

نتیجه گیری

بر اساس سند راهبردی تدوین شده، اتخاذ راهبردها و اجرای موفق سیاست های تعیین شده در جهت توسعه بخش انرژی روسیه، در جایگاه «تقاضا»، ضمن تامین انرژی مورد نیاز اقتصاد ملی، منجر به کاهش شدت انرژی این کشور نیز خواهد شد. همچنین در جایگاه «عرضه»، با اتخاذ راهکارهایی موجب تحقق آینده مطلوب صنعت نفت و گاز روسیه در افق ۲۰۳۰ خواهد شد از جمله:

- با توسعه میداین نفت و گاز در حوزه های جدید و نگهداشت توان تولید در میداین در حال تولید، با تکیه بر فناوری های نوین به دست آمده- از

- توسعه فناوری تولید هیدروژن از آب با استفاده از برق تولیدی نیروگاه های اتمی و منابع تجدیدپذیر
- مدرنیزه کردن و افزایش توان نیروگاه های اتمی
- توسعه فناوری های استفاده از منابع تجدیدپذیر
- ایجاد سیستم های تخصصی پیش بینی در بخش انرژی.

۴-۴-۷- سیاست های راهبرد دیپلماسی خارجی کارآمد

- متنوع سازی بازارهای صادرات انرژی و کاهش وابستگی به کشورهای ترانزیت کننده انرژی
- توسعه زیرساخت های صادرات انرژی
- افزایش همکاری با شرکت های خارجی در کل چرخه اکتشاف تا انتقال و مصرف انرژی
- تضمین امنیت عرضه نفت و گاز مصرف کنندگان
- ایجاد شرایط مناسب برای سرمایه گذاران خارجی به ویژه در

پی نوشت ها

¹ SN_GHASEMIAN@yahoo.com

²g.shadivand@gmail.com

³Stabilization Fund of the Russian Federation

⁴Price Waterhouse Coopers

⁵Protectionism

⁶Vozrozhdenie (Renaissance)

منابع

1. "Russian Federation: Economy Statistics and Industry Reports", Economist Country Report, 2011.
2. "Russia & the World; Scenarios to 2025", World Economic Forum, 2006.
6. Jim O'Neill, "BRICs & the World Economy", Goldman Sachs. Global Economic Research, November 2007.
7. John Hawksworth & Gordon Cookson, "The world in 2050; Beyond the BRICs", Price Waterhouse Coopers, 2009.
8. "Shell Energy Scenarios to 2050", Shell International BV, 2008.
9. World Energy Outlook 2010, IEA.
10. BP Statistical Review of World Energy, June 2010.
۳. عزتی، عزت الله؛ ژئوپلیتیک قرن ۲۱، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۰
۴. کرمی، جهانگیر؛ «سیاست امنیتی روسیه در برابر غرب»، تهران، مرکز تحقیقات استراتژیک دفاعی، ۱۳۸۳
۵. کسینجر، هنری؛ «دیپلماسی آمریکا در قرن بیست و یکم»، ابوالقاسم راه چمنی، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات تحقیقات بین المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۱.
۱۱. گزارش کشوری روسیه، موسسه بین المللی BMI، سه ماهه چهارم ۲۰۱۱.
۱۲. گزارش «بررسی راهبرد ملی انرژی روسیه»، اداره کل برنامه ریزی استراتژیک معاونت برنامه ریزی وزارت نفت، اسفندماه ۱۳۸۹.